

## Makroekonomik Dengesizlik Göstergeleri – 2021-I

Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasında maliye ile para politikaları arasındaki eş güdümü güçlendirmek, makroekonomik politikaları izlemek ve bu politikaların gözetimini geliştirmek amacıyla oluşturulan Makroekonomik Dengesizlik Göstergeleri - MDG (Macroeconomic Imbalance Procedure – MIP) çerçevesi ve MDG Puan Tablosu (MIP Scoreboard), TEPAV tarafından Türkiye için kamuya açık resmi istatistikler esas alınarak gösterge niteliğinde oluşturulmakta ve üç aylık bazda güncellenmektedir.<sup>1</sup>

Son güncelleme 2020 yılı ile 2021 yılının ilk üç ayına ilişkin olarak yapılmıştır. Güncellenen veriler, Türkiye'nin uluslararası rekabet gücünün yüksek olduğuna ve ihracat gelirlerinin artarak cari işlemler açığının gerilediğine işaret ederken yerleşiklerin yurtiçi ve uluslararası borçluluğunun artması, başta genç nüfusta olmak üzere işsizliğin yıllara sâri olarak yüksek seyretmesi ve bunun bir yansıması olarak da ekonomide faal olan nüfusun azalmaya başlamış olması, iç dengesizlik ve istihdam göstergelerinin rekabet ve cari işlemler dengesi alanındaki göstergelerin sürdürülebilirliğini desteklemediğine işaret etmektedir.

### I. Dış Dengesizlik ve Rekabetçilik Göstergeleri

**Türkiye'nin net döviz pozisyon açığı artarken uluslararası rekabetçilik gücü yüksek seyretmektedir.** Yerleşiklerin yurtdışından finansal alacak ve yükümlülükleri ile finansal varlıklarını içeren **net uluslararası yatırım pozisyonu** göstergesi yüzde -35 olan eşik değerin 11 puan altında gerçekleşerek yüksek borçluluk seviyesine işaret etmektedir. Bunun yanı sıra, **reel efektif döviz kuru** ile ölçülen rekabetçilik göstergesi yüksek oranda gerilemiş ve 2020 yılı ile 2021 ilk çeyreğinde yüzde 11'lik eşik değerin çok altında bir seviyede gerçekleşmiştir. Uluslararası alanda rekabetçiliğin bir diğer göstergesi olan **birim işgücü maliyetinde** ise 2019 yılından itibaren gözlenen gerileme eğilimi hızlanarak devam etmektedir. Söz konusu fiyat ve maliyet avantajları, **ihracatın dünya ihracatındaki payı** kullanılarak hesaplanan göstergede de önemli artışlara neden olmuş, 2020 yılında son 5 yıllık değişim oranı yüzde 28,1'e ulaşmıştır. Sonuç olarak, MDG Puan Tablosunun **cari işlemler dengesine** ilişkin dış dengesizlik göstergesi, yüzde 2 düzeyini korumakta ve eşik değerin altında kalmaktadır.

### II. İç Dengesizlik Göstergeleri

**Yerleşiklerin borçluluk seviyesi ve işsizlik yükselirken varlık fiyatlarında da hızlı artışlar gözlenmektedir.** Konut piyasasındaki reel fiyat değişimini ölçen **konut fiyat endeksi**, 2020 yılındaki hızlı yükselişini ve 2021 yılının ilk çeyreğinde de devam ettirmiş ve yüzde 6 olarak belirlenen eşik değerin oldukça üzerinde gerçekleşmiştir. Öte yandan, borçluluk düzeylerinin

<sup>1</sup> Detaylı çalışma için bakınız: Cangöz, C., Şahinbeyoğlu, G., Kurt, T. ve E. Yılmaz (2021). "Avrupa Birliği Makroekonomik Dengesizlik Prosedürü (MDP) ve Türkiye Değerlendirmesi," TEPAV Değerlendirme Notu, No. 202105 (<https://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/10244>)

takibine yönelik **özel sektör kredi akışı**, **özel sektör borç stoku** ve **genel yönetim borç stoku** değişkenleri üzerinden tanımlanan iç dengesizlik göstergelerinin hepsinde 2020 yılında ve 2021 yılının ilk çeyreğinde yüksek oranlı artışlar gerçekleşmiştir. Söz konusu artışlara rağmen ilgili göstergeler düzey olarak eşik değerlerin gerisindedir. Yerleşiklerin artan borçluluk seviyesine paralel olarak, **finansal sektörün toplam yükümlülüklerinin** 2020 yılında ve 2021 yılının ilk çeyreğindeki artışları sırasıyla yüzde 42,7 ve yüzde 39,8 oranlarında, eşik değerin çok üzerinde gerçekleşmiştir. Ayrıca, 2016 yılından başlayarak yüzde 10 eşik değerinin üzerinde seyreden **işsizlik oranı** göstergesi de salgın sonrasında yaklaşık 2 puan daha yükselmiştir. Salgının olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik destekleyici önlemler ve artan kredi kullanımları söz konusu borçluluk göstergelerindeki bozulmalarda etkili olurken, pandeminin henüz tam olarak kontrol altına alınamaması istihdamı baskılamayı sürdürmektedir.

### III. İstihdam Göstergeleri

**Uzun dönemli işsizlik oranı ve genç işsizliğindeki artışın devam ederken ekonomik olarak faal olan nüfus daralmaktadır.** 15-64 yaş arasındaki ekonomik olarak faal nüfusun son üç yıllık gelişimini gösteren **aktivite oranı**, önceki yıllarda sürekli olarak artış göstermişken 2020 yılı 3,9 yüzde puan ve 2021 yılının ilk çeyreğinde sırasıyla 2 yüzde gerilemiş ve eşik oranın da altına inmiştir. Benzer şekilde, **uzun dönem işsizlik oranı** göstergesi de 2019 yılına kadar 0,5 puanlık eşik değerin altında seyrederken, bu yıldan sonra artmaya başlamış ve 2021 yılı ilk çeyreğinde 1,7 yüzde puan ile hesaplama döneminin en yüksek değerine ulaşmıştır. En çarpıcı gelişme ise **genç işsizlik oranında** gözlenmektedir; 15-24 yaş gurubundaki üç yıllık gelişimi gösteren bu oran 2018 yılından bu yana artış göstermektedir. Nitekim 2020 yılında 6,1 ve 2021 yılı ilk çeyreği itibarıyla da 6,7 yüzde puan artış göstererek eşik değerin üç kat üzerinde gerçekleşmiştir. Bu durum, COVID-19 salgınının genç nüfusu çok daha derinden etkilediğini göstermektedir.

**Tablo 1 –Türkiye MDG Puan Tablosu**

| Dış Dengesizlik ve Rekabetçilik Göstergeleri |                                    |                             |                                          |                                       | İç Dengesizlik Göstergeleri |                         |                        |                               |                  |                                       | İstihdam Göstergeleri                    |                                                |                                                |
|----------------------------------------------|------------------------------------|-----------------------------|------------------------------------------|---------------------------------------|-----------------------------|-------------------------|------------------------|-------------------------------|------------------|---------------------------------------|------------------------------------------|------------------------------------------------|------------------------------------------------|
| Cari İşlemler Dengesi                        | Net Uluslararası Yatırım Pozisyonu | Reel Efektif Döviz Kuru     | İhracat Payı                             | Nominal Birim İşgücü Maliyeti Endeksi | Konut Fiyatı Endeksi        | Özel Sektör Kredi Akışı | Özel Sektör Borç Stoku | Genel Hükümet Brüt Borç Stoku | İşsizlik Oranı   | Finansal Sektör Toplam Yükümlülükleri | Aktivite oranı                           | Uzun Dönem İşsizlik Oranı                      | Genç İşsizlik Oranı                            |
| GSYH'ye oran - 3 yıllık ortalama             | GSYH'ye oran                       | TÜFE bazlı 3 yıllık değişim | Dünya İhracatına oran - 5 yıllık değişim | 3 yıllık değişim                      | Reel yıllık değişim         | GSYH'ye oran            | GSYH'ye oran           | GSYH'ye oran                  | 3 yıllık değişim | Konsolide olmayan - Yıllık değişim    | 15-64 yaş nüfusa oran - 3 yıllık değişim | 15-74 yaş aktif nüfusa oran - 3 yıllık değişim | 15-24 yaş aktif nüfusa oran - 3 yıllık değişim |
| -5,5                                         | -37,7                              | -7,0                        | 4,5                                      | 3,1                                   | -3,6                        | 10,4                    | 60,7                   | 36,2                          | 11,1             | 14,0                                  | 2,5                                      | -0,3                                           | -2,1                                           |
| -6,7                                         | -48,4                              | -2,4                        | 8,2                                      | 3,8                                   | 3,8                         | 9,1                     | 62,5                   | 32,4                          | 9,6              | 15,6                                  | 1,8                                      | -1,3                                           | -7,8                                           |
| -6,7                                         | -41,7                              | -16,0                       | 3,3                                      | 3,2                                   | 5,0                         | 12,7                    | 71,3                   | 31,2                          | 8,9              | 22,2                                  | 1,8                                      | -1,0                                           | -3                                             |
| -5,1                                         | -47,5                              | 2,3                         | 7,9                                      | 8,7                                   | 6,3                         | 9,6                     | 74,2                   | 28,5                          | 9,1              | 17,3                                  | 2,8                                      | -0,5                                           | 1,3                                            |
| -4,4                                         | -44,4                              | -10,8                       | 22,5                                     | 4,9                                   | 6,2                         | 10,9                    | 79,0                   | 27,4                          | 9,7              | 14,5                                  | 3,5                                      | -0,1                                           | 1,4                                            |
| -3,5                                         | -42,3                              | -7,3                        | 26,4                                     | 15,2                                  | 3,4                         | 7,1                     | 84,2                   | 28,0                          | 10,4             | 19,4                                  | 3,7                                      | -0,1                                           | 3,7                                            |
| -3,7                                         | -53,8                              | -18,4                       | 11,6                                     | 5,2                                   | -2,5                        | 9,1                     | 83,6                   | 28,0                          | 10,7             | 21,1                                  | 2,5                                      | 0,3                                            | -0,7                                           |
| -3,6                                         | -47,5                              | -22,9                       | 7,4                                      | 3,3                                   | -13,2                       | 2,3                     | 82,4                   | 30,2                          | 10,9             | 22,2                                  | 1,8                                      | 0,3                                            | 4,5                                            |
| -2,2                                         | -45,6                              | -18,5                       | 10,3                                     | -2,0                                  | -1,6                        | 3,0                     | 79,5                   | 32,5                          | 11,9             | 23,1                                  | 0,4                                      | 1,0                                            | 1,8                                            |
| -2,4                                         | -56,0                              | -27,9                       | 28,1                                     | -2,7                                  | 13,8                        | 10,3                    | 89,1                   | 39,5                          | 12,6             | 42,7                                  | -3,9                                     | 0,9                                            | 6,1                                            |
| -2,0                                         | -46,1                              | -22,8                       |                                          | -5,3                                  | 13,6                        | 7,6                     | 88,8                   | 40,4                          | 13,7             | 39,8                                  | -2,0                                     | 1,7                                            | 6,7                                            |
| %-4/6                                        | -35%                               | %+/-5 (Euro Bölgesi)        | %-6                                      | %9 (Euro Bölgesi)                     | %6                          | %14                     | %133                   | %60                           | %10              | %16,5                                 | -0,2 puan                                | 0,5 puan                                       | 2 puan                                         |
|                                              |                                    | %+/-11 (Euro Bölgesi Dışı)  |                                          | %12 (Euro Bölgesi Dışı)               |                             |                         |                        |                               |                  |                                       |                                          |                                                |                                                |